

VERLEDEN TIJD

zie voor opvoeringsrechten www.almo.be

Old Times¹ van Harold Pinter

vertaling Jibbe Willems voor toneelgroep Maastricht

door Jibbe Willems voortreffelijk vertaalde tekst

(Jos Prop, De Limburger, 25-1-2016)

they kissed and turned they
stared
with bright eyes turning to
me blind
I saw that here where we
were joined
the light that fell upon us
burned
so bright the darkness that
we shared
while they with blind eyes
turning to me turned
and I their blind kiss formed

Harold Pinter, 1971.

personages DAVID²
KATE
ANNA

alle drie begin dertig

Een tot modern woonhuis opgeknapte boerderij.

Een breed raam loopt midden achterlangs.

Links achter de deur naar de slaapkamer.

Rechts achter de voordeur.

Modern en spaarzaam gemeubileerd.

Twee banken. Een leunstoel.

Herfst. nacht.

DEEL EEN

Schemer.

Er vallen drie figuren te onderscheiden.

DAVID *onderuitgezakt in de leunstoel, verroert zich niet.*

KATE *ligt op de bank, armen om haar knieën geslagen, verroert zich niet.*

ANNA *staat voor het raam, kijkt naar buiten.*

Stilte.

DAVID *en KATE worden uitgelicht, ze roken een sigaret.*

ANNA *blijft in de schemering bij het raam staan.*

KATE [ze denkt na] Donker.

Korte stilte.

DAVID Dik of dun?

KATE Voller dan ik. Dacht ik.

Korte stilte.

DAVID Was ze toen?

KATE Dacht ik.

DAVID Nu niet meer misschien.

Korte stilte.

DAVID Ze was je beste vriendin?

KATE Ach, wat betekent dat.

DAVID Wat?

KATE Dat woord. Vriendin...

Als je terugkijkt...

Na al die tijd...

DAVID Weet je niet meer wat je toen vond?

Korte stilte.

KATE Het is heel lang geleden³.

DAVID Maar je bent haar niet vergeten.

Zij is jou niet vergeten.

Waarom zou ze anders langs komen vanavond?

KATE Ik denk omdat ze me niet is vergeten.

Korte stilte.

DAVID *Dacht je dat ze je beste vriendin was?*

KATE Ze was mijn enige vriendin.

DAVID Je enige beste.

KATE Mijn enige enige.

Korte stilte.

KATE Als je maar één van iets hebt,
kan je niet zeggen dat die de beste is.

DAVID Omdat je het nergens mee kan vergelijken?

KATE Hmm.

Korte stilte.

DAVID [*glimlacht*] Ze was nergens mee te vergelijken.

KATE Oh vast wel.

Korte stilte.

DAVID Ik wist niet dat je zo weinig vrienden had.

KATE Ik had er geen. Geen enkele. Alleen haar.

DAVID Waarom zij?

KATE Ik weet het niet.

Korte stilte.

KATE Ze was een dief. Ze stal wel eens iets.

DAVID Van wie?

KATE Van mij.

DAVID Wat voor iets?

KATE Dingetjes. Ondergoed.

David grinnikt.

DAVID Ga je het daar zo over hebben?

KATE Oh... ik denk het niet.

Korte stilte.

DAVID Vond je het spannend?

KATE Wat?

DAVID Dat ze een dief was?

KATE Nee.

Korte stilte.

DAVID Heb je zin haar te zien?

KATE Nee.

DAVID Ik wel. Ik ben heel benieuwd.

KATE Waarom?

DAVID Om jou. Naar je reactie.

KATE Mijn reactie? Waarom?

DAVID Om te zien of ze veranderd is.

KATE En je denkt dat je dat aan mij kan zien?

DAVID Absoluut.

Korte stilte.

KATE Ik kan me haar nauwelijks herinneren.
Ik ben haar al bijna helemaal vergeten.

Korte stilte.

DAVID Weet je wat ze drinkt?

KATE Geen idee.

DAVID Misschien is ze wel vegetariër.

KATE Vraag het haar.

DAVID Te laat. Je hebt stoofvlees gemaakt.

Korte stilte.

DAVID Waarom is ze niet met iemand samen?
Ik bedoel, waarom neemt ze niemand mee?

KATE Vraag het haar.

DAVID Ik kan haar toch niet alles vragen?

KATE Wil je dat ik het voor je vraag?

DAVID Nee. Helemaal niet.

Korte stilte.

KATE Natuurlijk is ze met iemand samen.

DAVID Hoe weet je dat?

KATE Iedereen is met iemand samen.
DAVID Waarom neemt ze dan niemand mee?
KATE Neemt ze niemand mee?

Korte stilte.

DAVID Heeft ze het over iemand gehad?
In de brief?
KATE Nee.
DAVID Hoe denk je dat hij zou zijn? Ik bedoel, met wat voor soort man
zou zij samen zijn? Ze was toch je beste... je enige vriendin.
Je hebt toch wel een idee? Wat voor soort man hij is?
KATE Ik heb geen idee.
DAVID Ben je dan helemaal niet benieuwd?
KATE Je vergeet dat ik haar ken.
DAVID Je hebt haar al jaren niet gezien.
KATE Jij hebt haar nog nooit gezien. Dat is anders.

Korte stilte.

DAVID Er is in ieder geval genoeg stoofvlees voor vier.
KATE Je zei dat ze vegetariër was.

Korte stilte.

DAVID Had *zij* veel vrienden?
KATE Oh... gewoon, denk ik.
DAVID Gewoon? Wat is gewoon? Jij had er geen.
KATE Eén.
DAVID Is dat gewoon?

Korte stilte.

DAVID Zij... had nogal veel vrienden, of niet?
KATE Honderden.
DAVID Heb je die ontmoet?
KATE Niet allemaal, denk ik. Maar we woonden samen, dus...
Er kwamen mensen op bezoek, zo nu en dan. Die heb ik ontmoet.
DAVID Haar bezoek?

KATE Wat?
DAVID Haar bezoek. Haar vrienden. Jij had geen vrienden.
KATE Haar vrienden, ja.
DAVID Die heb je ontmoet.

Korte stilte. Dan opeens:

DAVID Jullie woonden samen?
KATE Hm?
DAVID Jullie woonden samen?
KATE Natuurlijk.
DAVID Dat wist ik niet.
KATE Wist je dat niet?
DAVID Dat heb je me nooit verteld.
 Ik dacht dat jullie elkaar alleen kenden.
KATE Dat is ook zo.
DAVID Maar eigenlijk woonden jullie samen.
KATE Natuurlijk woonden wij samen. Waar had ze anders mijn ondergoed moeten stelen? Op straat?

Korte stilte.

DAVID Ik wist wel dat je een huisgenoot hebt gehad...

Korte stilte.

DAVID Maar ik wist niet dat zij dat was.
KATE Natuurlijk was zij dat.

Korte stilte.

DAVID Nou ja, maakt ook allemaal niet uit.

Anna draait weg van het raam, spreekt en komt naar de anderen toe, komt uiteindelijk op de andere bank terecht.

ANNA De hele nacht in de rij, in de regen, weet je nog? Naar een concert, een voorstelling⁴, wat aten we? Weet je nog? De hele nacht door, alles doen waar we zin in hadden, we waren nog jong, toen, 'tuurlijk, maar wát een uithoudingsvermogen! 's Ochtends naar college en 's avonds wéér naar een optreden, de club, dansen. En dan met de bus terug, zwartrijden, ergens lucifers vandaan halen, voor het gasfornuis, en dan, wat, roerei, denk ik, of

niet? Wie kookte er? En maar lachen en maar praten, ons aan de gasvlam warmen, naar bed, slapen, 's ochtends haasten en gedoe, rennen om de bus naar de universiteit te halen, lunchen in het park, onze verhalen uitwisselen, met ieder een eigen lunchpakketje, onschuldige meisjes, onschuldige studentjes⁵, zin in de nacht die voor ons lag, met wie weet wat er kon gebeuren, ik bedoel, de verwachting alleen al, dat je er zó naar kon verlangen, en zo arm, maar om arm en jong te zijn, en een meisje, in die grote stad... En de cafés waar we zaten, bijna allemaal exclusief, of niet? Waar de kunstenaars en de schrijvers en soms de acteurs samen kwamen, en de cafés met de dansers, we durfden bijna niet te ademen, ons hoofd boven de koffie gebogen, om maar niet op te vallen, om maar niemand te storen, af te leiden, en we luisterden, luisterden, zogen alle woorden op, al die cafés en al die mensen, zo creatief, zonder twijfel, bestaat dat nog, dat vraag ik me echt af, weet jij dat, kan je me dat vertellen?

Korte stilte.

DAVID Wij komen bijna nooit meer in de stad.

Kate staat op, loopt naar een tafeltje, schenkt koffie in.

KATE Ja, dat weet ik nog.

Ze doet melk en suiker in één kopje en brengt het naar Anna. Ze brengt een zwarte koffie naar David. Ze neemt haar eigen kopje en gaat zitten.

DAVID [tot Anna] Lust je cognac?

ANNA Daar zeg ik geen nee tegen.

David schenkt voor iedereen cognac in, deelt de glazen, blijft met zijn eigen glas staan.

ANNA Luister. Wat een stilte. Is het altijd zo stil?

DAVID Het is hier tamelijk stil, ja. Normaal gesproken.

Korte stilte.

DAVID Soms kan je de zee horen, als je goed luistert.

ANNA Wat bijzonder dat jullie hier zijn gaan wonen.
Wat knap, wat moedig van jullie om in zo'n voortdurende stilte te leven.

DAVID Ik ben natuurlijk vaak weg, voor werk. Maar Kate blijft hier.

ANNA Wie hier woont zal nooit ver weg willen gaan. Ik zou nooit ver weg willen gaan. Als ik ver weg zou gaan, zou ik bang zijn dat het huis bij terugkomst was verzwonden.

DAVID Verzwonden?

ANNA Wat?

DAVID Dat woord. Verzwonden. Lang niet meer gehoord.

Korte stilte.

KATE Soms loop ik naar zee. Er zijn hier niet veel mensen. Het is een breed strand.

Korte stilte.

ANNA Maar ik k zou de stad toch gaan missen. Ik was natuurlijk nog een meisje toen, we waren samen meisjes in de stad.

DAVID Ik wou dat ik jullie toen had gekend.

ANNA Oh ja?

DAVID Ja.

David schenkt zichzelf cognac bij.

ANNA Je hebt prachtig stoofvlees.

DAVID Wat?

ANNA Ik bedoel vrouw. Sorry. Je hebt een prachtige vrouw.

DAVID Ah.

ANNA Ik dacht aan het vlees. Aan dat je vrouw zo goed kan koken.

DAVID Je bent dus geen vegetariër?

ANNA Oh nee, nee.

DAVID Ja, je moet goed eten op het platteland, voedzaam, om bezig te blijven, al die frisse lucht... snap je.

Korte stilte.

KATE Ja, ik hou wel van dat soort dingen, om het te doen.

ANNA Wat voor dingen?

KATE Oh, je weet wel, "het".⁶

Korte stilte.

DAVID Koken?

KATE Al dat soort dingen.

ANNA We waren niet zulke keukenprinsesjes, geen tijd, maar zo nu en dan flansten we een enorme stoofpot in elkaar, die we tot de laatste hap naar binnen werkten, en dan zaten we eerder vaak dan nooit de halve nacht poëzie te lezen⁷.

Korte stilte.

ANNA [in zichzelf] Ja. Zo nu en dan. Eerder vaak dan nooit.

Anna staat op, gaat naar het raam.

ANNA En de lucht is zo stil.

Korte stilte.

ANNA Zie je dat kleine lintje licht? Is dat de zee? Is dat de horizon?

DAVID Jij woont aan een heel andere kust.

ANNA Oh, heel anders. Ik woon op een vulkanisch eiland.

DAVID Dat weet ik.

ANNA Oh is dat zo?

DAVID Ik ben er geweest.

Korte stilte.

ANNA Ik ben zo blij om er te zijn.

DAVID Ik weet dat het fijn is voor Katey om je te zien. Ze heeft niet veel vrienden.

ANNA Ze heeft jou.

DAVID Ze heeft hier niet veel vrienden gemaakt. Al was er genoeg gelegenheid toe.

ANNA Misschien heeft ze alles wat ze wil.

DAVID Ze is niet nieuwsgierig genoeg.

ANNA Misschien is ze gelukkig.

Korte stilte.

KATE Hebben jullie het over mij?

DAVID Ja.

ANNA Ze was altijd een dromer.

DAVID Ze houdt van lange wandelingen. Dat soort dingen. Je kent het wel. Regenjas aan. De paden af de lanen in, handen in de zakken, dat soort dingen.

Anna draait zich om, kijkt naar Kate.

ANNA Ja.

DAVID Soms neem ik haar gezicht in mijn handen om ernaar te kijken.

ANNA Echt?

DAVID Ja. Ik kijk ernaar, terwijl ik het in mijn handen hou. Dan laat ik het zo min of meer los, trek ik mijn handen terug, en laat ik het zweven.

ANNA Mijn hoofd zit nogal vast. Ik draag het op mijn schouders.

DAVID [*tot Anna*] Het zweeft gewoon weg.

ANNA Ze was altijd al een dromer.

Anna gaat zitten.

ANNA Soms zei ik tegen haar, in het park, waren we aan het wandelen, hé dromer, je bent aan het dromen, wordt wakker, wat droom je? En dan keek ze naar me, haalde een hand door haar haar, keek ze naar me alsof ze van mij droomde.

Korte stilte.

ANNA Ze zei een keer tegen me: *ik heb door de hele vrijdag heen geslapen*. Nee, dat heb je niet, zei ik, hoe bedoel je? *Ik heb de hele vrijdag overgeslagen*. Maar vandaag is vrijdag, zei ik, het is al de hele dag vrijdag, het is vrijdagavond, nu, je hebt niet de hele vrijdag overgeslagen. *Dat heb ik wel*, zei ze, *ik heb door de hele vrijdag heen geslapen, het is zaterdag vandaag*.

DAVID Bedoel je dat ze écht niet wist welke dag het was?

ANNA Ja.

KATE Dat wist ik wel. Het was zaterdag.

Korte stilte.

DAVID Welke maand is het?

KATE September.

Korte stilte.

DAVID Wij dwingen haar om na te denken. Je moet vaker langskomen. Je hebt een goede invloed op haar.

ANNA Maar ze was altijd een goede vriendin.

DAVID Leuk om mee samen te wonen?

ANNA Heel leuk. Toen. Verleden tijd.

DAVID *Yesterdays, days I knew as happy sweet...*⁸

ANNA Ah, die liedjes⁹. Die zetten we altijd op, allemaal, de hele tijd, 's avonds laat, dan lagen we op de grond, mooie ouwe liedjes. Soms keek ik een hele tijd recht in haar ogen, maar bleef haar blik vacant.

DAVID Vacant?

ANNA Wat?

DAVID Dat woord. Vacant. Hoor je niet vaak.

ANNA Ja. Een lege blik. Ze ging er helemaal in op.
DAVID In *Yesterdays*?
KATE [tot Anna] Dat liedje ken ik niet, hadden we dat?
DAVID [zingt, tot Kate] *yesterdays, days I knew as happy sweet sequestered days.*
ANNA Ja dat hadden we. Natuurlijk hadden we dat. We hadden ze allemaal.
DAVID [zingt] *Blue moon, I see you standing alone...*¹⁰
ANNA [zingt] *The way you comb your hair...*
DAVID [zingt] *Oh no they can't take that away from me...*¹¹
ANNA [zingt] *Oh but you're lovely, with your smile so warm...*¹²
DAVID [zingt] *I've got a woman crazy for me.
She's funny that way.*¹³

Korte stilte.

ANNA [zingt] *You are the promised kiss of springtime...*¹⁴
DAVID [zingt] *And someday I'll know that moment divine,
when all the things you are, are mine!*¹⁵

Korte stilte.

ANNA [zingt] *I get no kick from champagne,
mere alcohol doesn't thrill me at all,
so tell me why should it be true –*
DAVID [zingt] *That I get a kick out of you?*¹⁶

Korte stilte.

ANNA [zingt] *They asked me how I knew
my true love was true,
I of course replied,
something here inside
cannot be denied.*

DAVID [zingt] *when a lovely flame dies...*

ANNA [zingt] *smoke gets in your eyes.*¹⁷

Korte stilte.

DAVID [zingt] *The sigh of midnight trains in empty stations...*

Korte stilte.

ANNA [zingt] *The park at evening when the bell has sounded...*

Korte stilte.

DAVID [zingt] *The smile of Garbo and the scent of roses*¹⁸...

ANNA [zingt] *The waiters whisteling as the last bar closes*...

DAVID [zingt] *Oh, how the ghost of you clings*...¹⁹

Korte stilte.

DAVID Ja, zo maken ze ze tegenwoordig niet meer.

Korte stilte.

DAVID Dit is wat mij is overkomen: Ik ging naar het filmhuis om *Odd Man Out*²⁰ te zien, een klassieker²¹. Zo'n doodsaaie zomermiddag, liep doelloos over straat, nergens heen, ik weet nog dat ik dacht dat de buurt me bekend voorkwam en herinnerde me opeens dat het dezelfde buurt was waar mijn vader mijn eerste driewieler voor me had gekocht, de enige driewieler die ik ooit heb gehad. In ieder geval; d'r zat een fietswinkel en een filmhuis waar ze *Odd Man Out* draaiden en d'r stonden twee vrijwilligsters in de foyer en een ervan streelde haar borsten en de ander zei: *geile slet*, en degene die haar borsten streelde zei: *mmnnn*, een heel sensueel kreuntje van genot en ze glimlachte naar de andere vrijwilligster, dus ik liep naar binnen op deze ondraaglijk hete zomermiddag in *the middle of nowhere* om *Odd Man Out* te zien en ik vond Robert Newton geweldig. Ik vind hem nog steeds geweldig. Ik zou een moord voor hem doen. Nog steeds. En er zat maar één andere bezoeker in de bioscoop, één ander op al die stoelen, en zij was het. En zij was het, heel stil in het halfduister, zat ze min of meer ik zou zeggen precies in het midden van de zaal. Ik zat aan de zijkant en bleef daar zitten. En toen de film afgelopen was ging ik weg, en ik zag, ook al was James Mason gestorven, dat die ene vrijwilligster helemaal buiten adem was, en ik stond een tijdje in de zon, ik dacht denk ik ergens aan, en toen kwam dat meisje naar buiten en ik denk dat ik haar aankeek en zei: *was Robert Newton niet geweldig*, en dat zij iets terug zei, geen idee wat, maar ze keek naar me, en ik dacht *Jesus dit is het, ik heb beet, kat in het bakkie* en toen we in het café zaten keek ze in haar kop thee en dan naar mij en zei ze dat ze Robert Newton opmerkelijk vond. Dus Robert Newton heeft ons bij elkaar gebracht en Robert Newton is de enige die ons uit elkaar kan scheuren²².

Korte stilte.

ANNA F.J. McCormick was ook goed.

DAVID Ik weet dat F.J. McCormick ook goed was, maar die heeft ons niet bij elkaar gebracht.

Korte stilte.

DAVID Je hebt de film dus gezien.

ANNA Ja.

DAVID Wanneer?

ANNA Oh... lang geleden.

Korte Stilte.

DAVID [*tot Kate*] Herinner je je die film nog?

KATE Oh ja, heel goed.

Korte stilte.

DAVID Ik denk dat het waar is als ik zeg dat we bij ons tweede afspraakje al hand in hand liepen. Haar koude hand in de mijne, en ze liep naast me en ik zei iets waar ze om moest glimlachen, en ze keek naar me, dat deed je toch, haalde een hand door haar haar, en ik vond dat ze nog geweldiger was dan Robert Newton²³.

Korte stilte.

DAVID En toen we in een iets later stadium met onze naakte lijven tegen elkaar aan lagen, dat van haar koel, warm, heel aangenaam, vroeg ik me af wat zou Robert Newton²⁴ hiervan vinden. Wat zou hij hiervan vinden, vroeg ik me af, terwijl ik mijn handen over haar hele lichaam liet gaan. [*tot Anna*] Wat denk je dat hij ervan zou vinden?

ANNA Ik heb Robert Newton²⁵ nooit ontmoet, maar ik snap wel wat je bedoelt. Soms herinner je je iets dat misschien helemaal nooit gebeurd is. Er zijn dingen die ik me kan herinneren die misschien wel nooit gebeurd zijn, maar die gebeuren wanneer ik eraan denk²⁶.

DAVID *Wat?*

ANNA Die huilende man²⁷ in onze kamer. Ik kwam op een avond laat thuis en daar zat hij, snikkend, zijn gezicht in zijn handen, in de leunstoel, helemaal verkreukeld in de leunstoel en Katey met een kop koffie op het bed en niemand zei iets tegen me, niemand zei iets, niemand keek op. Ik kon niets doen. Ik trok mijn kleren uit, knipte het licht uit en kroop in mijn bed, de gordijnen waren dun, licht van de straat scheen naar binnen, Katey op haar bed, bewoog niet, de man snikte, het licht scheen naar binnen, flakkerde op de muur (het tochtte een beetje, de gordijnen ruisten af en toe), verder klonk er niets dan gesnik, dat abrupt ophield. De man liep naar mij toe, snel, keek op me neer, maar ik wilde absoluut niets met hem te maken hebben, niets.

Korte stilte.

ANNA Nee, nee, ik zeg het helemaal verkeerd... hij liep niet snel... dat zeg ik helemaal verkeerd... hij bewoog... heel langzaam, het was te donker, het stond stil. Hij stond midden in de kamer. Hij keek naar ons allebei, naar onze bedden. Toen

draaide hij zich naar mij om. Liep naar mijn bed. Boog zich over me heen. Maar ik wilde niets met hem te maken hebben, absoluut niets.

Korte stilte.

DAVID Wat was dat voor een man?

ANNA Maar na een tijdje hoorde ik hem weg gaan. Ik hoorde de voordeur dicht gaan, en voetstappen op straat, dan niets, dan wegstervende voetstappen, en dan niets meer.

Korte stilte.

ANNA Maar toen iets later die nacht werd ik wakker en keek ik naar haar bed aan de andere kant van de kamer en zag ik twee figuren.

DAVID Hij was teruggekomen!

ANNA Hij lag op haar bed bij haar op schoot.

DAVID Een man in het donker bij mijn vrouw op schoot?

Korte stilte.

ANNA Maar toen de volgende ochtend vroeg... was hij weg.

DAVID Godzijdank zeg.

ANNA Alsof hij er nooit geweest was.

DAVID Natuurlijk is hij er geweest. Hij is twee keer gegaan en één keer gekomen.

Korte stilte.

DAVID Nou dat was een spannend verhaal.

Korte stilte.

DAVID Hoe zag hij eruit, die kerel?

ANNA Oh, ik heb zijn gezicht niet goed gezien, ik weet het niet.

DAVID Maar was hij...

Kate staat op. Ze loopt naar een tafeltje, neemt een sigaret uit een doosje en steekt hem op. Ze kijkt naar Anna.

KATE Jullie praten over me alsof ik dood ben.

ANNA Nee, nee, je was niet dood, je was zo levendig, zo opgewekt, je moest altijd lachen –

DAVID Natuurlijk moest je lachen. Ik maakte je zelf aan het lachen, toch? Wanneer we over straat liepen, hand in hand, je lachte je een barst.

ANNA Ja, ze kon heel... opgewekt zijn.

DAVID Opgewekt is niet het goede woord. Als ze lachte... hoe zeg je dat?

ANNA Begon ze te stralen.

DAVID Ik had het niet beter kunnen zeggen.

David staat op, loopt naar het doosje met sigaretten, pakt het vast, glimlacht naar Kate. Kate kijkt hem aan, kijkt hoe hij een sigaret opsteekt, pakt het doosje van hem aan, loopt naar waar Anna zit, biedt haar een sigaret aan. Anna neemt er een.

ANNA Je was niet dood. Nooit. Op geen enkele manier.

KATE Ik zei jullie praten over me alsof ik dood *ben*. Tegenwoordige tijd.

ANNA Hoe kan je dat nou zeggen? Hoe kan je dat nou zeggen, terwijl ik naar je kijk, terwijl ik zie hoe je schuchter over me heen gebogen staat, op me neer kijkt –

DAVID Hou daarmee op!

Korte stilte.

Kate gaat zitten. David schenkt bij.

DAVID Ik was nog een student toen, worstelde met mijn toekomst, dacht jezus christus zadel ik mezelf op met dit meisje met melktandjes, nog nauwelijks uit de luiers, met als enige goede eigenschap dat ze d'r mond kan houden, maar zonder enig gevoel van doorzettingsvermogen, van besluitvaardigheid, bereidwillig met elke wind mee te waaien, wat ze dan ook deed, behalve met *de* wind, daar ging ze dan weer tegenin, en ze ging zeker tegen mijn winden in, of nou ja je snapt wel wat ik bedoel, maar ik neem aan dat *zij* begreep met welke winden ze meewaaide, meedraaide, niet dat ze dat besepte natuurlijk, of tenminste niet zoals ik het woord 'besef' begrijp, of dat is tenminste hoe ik dacht dat het zat. Typische vrouwelijke wispelturigheid, zei ik tegen mezelf, of typisch vrouwelijk gedrag, hoe dan ook allang uit de tijd.

Korte stilte.

DAVID Dat is hoe ik het toen zag. Ik bedoel, dat is mijn stellige mening over de hele situatie zoals ik toen dacht dat het in elkaar stak. Vijftien jaar geleden.

Stilte.

ANNA Toen ik hoorde dat Katey getrouwd was sprong mijn hart op van vreugde.

DAVID Hoe heb jij het gehoord?

ANNA Via een vriend.

Korte stilte.

ANNA Ja. Sprong op van vreugde. Want weet je ik wist dat ze nooit zomaar iets deed, of achteloos, roekeloos. Sommige mensen gooien een steen in een rivier om

te zien of het water niet te koud is om erin te springen, anderen, een paar maar, zullen altijd wachten op de kringen voor ze springen.

DAVID Sommige mensen doen *wat?* [tot *Kate*] Waar heeft ze het over?

ANNA En ik wist dat *Katey* altijd zou wachten tot niet alleen de eerste kring zou verschijnen, maar tot de kringen in rimpelingen door de oppervlakte zouden dringen, want zoals je natuurlijk weet flikkeren rimpelingen op de oppervlakte tot in de diepte daar beneden dóór, door ieder waterdeeltje heen, tot op de bodem van de rivier, maar zelfs als ze dat voelde gebeuren, wanneer ze zeker wist dat het gebeurde, sprong ze soms nog altijd niet. Maar in dit geval sprong ze dus wel en daarom wist ik dat ze werkelijk verliefd moest zijn en blij. En daar leidde ik uit af dat dat ook met jou gebeurd moest zijn.

DAVID Bedoel je de rimpelingen?

ANNA Als je het zo wil zeggen.

DAVID Rimpelen mannen ook?

ANNA Ik zou zeggen soms wel.

DAVID Ik snap het.

Korte stilte.

ANNA En toen ik er later achter kwam wat voor soort man jij was, was ik twee keer zo blij omdat ik wist dat *Katey* altijd al in kunst geïnteresseerd was.

KATE Ik ben één keer in kunst geïnteresseerd geweest, ik kan me niet eens meer herinneren welk genre.

ANNA Vertel je me nou dat je onze dagen in het museum²⁸ bent vergeten? Hoe we de hele stad²⁹ gingen verkennen en alle oude kerken en alle oude gebouwen, ik bedoel die niet waren gebombardeerd, in het centrum en verder naar het zuiden, achter de rivier? Ach natuurlijk wel. Oh ja, en de weekendkranten! Ik kreeg haar nooit met haar neus uit de recensies, die vrat ze op, en dan stond ze erop dat we naar deze galerie gingen, of dit theater, of dat concert, maar er was natuurlijk zo veel, zoveel te zien en te horen, in die prachtige stad³⁰ toen, dat we sommige dingen niet konden zien, of dat we geen geld hadden en daarom sommige dingen niet konden zien. Bijvoorbeeld, een zondag, ik weet het nog, zei ze tegen me, ze keek op uit de krant, *kom snel, snel, kom snel met me mee*, en we grepen onze tas en gingen, met de bus, naar een of ander totaal obscure, absoluut onbekende buitenwijk en daar zagen we, bijna als enige bezoeker, een prachtige klassieker. *Odd Man Out*³¹.

Stilte.

DAVID Ja. Ik moet best vaak reizen voor mijn werk.

ANNA Vind je dat prettig?

DAVID Enorm. Enorm.
ANNA Reis je ver?
DAVID Voor mijn werk over de hele wereld.
ANNA En die arme Katey als je weg bent? Wat doet zij?

Anna kijkt naar Kate.

KATE Och, ik adem door.
ANNA Is hij lang weg?
KATE Soms, denk ik, ben je dat?
ANNA Laat je je vrouw lange tijd alleen? Hoe kan je dat nou doen?
DAVID Ik moet veel reizen voor mijn werk.
ANNA [*tot Kate*] Ik denk dat ik maar eens langs moet komen, om je gezelschap te houden wanneer hij weg is.
DAVID Zal je partner je niet missen?
ANNA Natuurlijk wel. Maar hij zou het begrijpen.
DAVID Begrijpt hij het nu?
ANNA Natuurlijk.
DAVID We hadden iets vegetarisch voor hem kunnen koken.
ANNA Hij is geen vegetariër. Hij is eigenlijk meer een fijnproever. We wonen in een best aardige villa, al heel lang. Heel hoog, ligt het, boven op de rotswand.
DAVID Je kan daar goed eten, ja?
ANNA Dat zou ik wel zeggen, ja.
DAVID Ja, ik ken Sicilië³² een beetje. Een beetje maar. Taormina. Woon je in Taormina?
ANNA Iets daarbuiten.
DAVID Iets daarbuiten, ja. Heel hoog. Ja, volgens mij is me die villa wel eens opgevallen.

Korte stilte.

DAVID Ik moest voor mijn werk op Sicilië zijn. Mijn werk houdt zich bezig met het leven in al zijn facetten, snap je, over de hele aardbol. Met mensen van overal vandaan. Ik gebruik het woord *aardbol* omdat het woord *wereld* een emotionele, politieke, sociologische en psychologische lading en pretentie draagt, en ik geef er de voorkeur aan om ervoor te kiezen om daar niet aan

mee te doen, of hoe zal ik het zeggen daarvan weg te blijven of het, als je dat liever hebt, af te wijzen. Hoe staat het met de zeilboot?

ANNA Oh, heel goed.

DAVID Kapitein nog altijd recht op koers?

ANNA Zo recht als we willen, wanneer we willen.

DAVID Vind je het hier niet klam, nu je terug bent?

ANNA Meer bedoezeld³³ eigenlijk.

DAVID Meer bedoezeld eigenlijk? Wat bedoelt ze daar verdomme nou weer mee?

Korte stilte.

DAVID Nou ja, als je levenspartner zich ooit in deze contreien bevindt zal het vrouwtje maar al te graag met de ouwe ketel op het gas rammelen om een even overvloedig als voluptueus potje klaar te maken³⁴. Geen probleem.

Korte stilte.

DAVID Ik neem aan dat zijn zakelijke belangen hem thuis houden. Hoe heet hij? Giancarlo? Perpaolo?

KATE [*tot Anna*] Hebben jullie een marmeren vloer?

ANNA Ja.

KATE Loop je daar met blote voeten op?

ANNA Ja. Maar op het terras draag ik sandalen, want het kan nogal pijnlijk zijn voor je voeten.

KATE De zon, bedoel je? De hitte?

ANNA Ja.

DAVID Ik had een geweldige crew op het Sicilië. Een fantastische cameraman. Irving Schultz. De beste in de *bizz*. We hebben een tamelijk wrang beeld gegeven van de vrouwen in het zwart daar. De ouwe vrouwtjes in het zwart. Ik heb de film geschreven en geregisseerd. Mijn naam is Orson Welles³⁵.

KATE [*tot Anna*] Drinken jullie 's ochtends jus d'orange op het terras, en cocktails bij zonsondergang, en kijken jullie dan over de zee uit?

ANNA Soms, ja.

DAVID Sterker nog, ik sta aan de top van mijn vakgebied, dat is een feit, en mijn naam wordt inderdaad in één adem genoemd met een substantieel aantal welbespraakte en opmerkelijke mensen, vooral met allerlei soorten prostituees.

KATE [tot Anna] En vind je de Sicilianen aardig?

DAVID Ik ben er geweest. Er is niets meer te zien, er is niets meer te ontdekken, niets. Er is niets meer op Sicilië te ontdekken.

KATE [tot Anna] En vind je de Sicilianen aardig?

Anna staart haar aan.

Korte stilte.

ANNA [stilletjes] Laten we niet 'laten we uitgaan' vanavond, laten we niet 'laten we ergens heengaan' vanavond, laat ons thuisblijven. Zal ik koken? Kan jij je haar wassen, even helemaal niets doen, zetten we wat muziek op.

KATE Oh, ik weet het niet. We zouden ergens heen kunnen gaan.

ANNA Waarom wil je ergens heen gaan?

KATE We kunnen in het park gaan wandelen.

ANNA Het park is smerig, 's nachts, het stikt er van de gruwelijke figuren, mannen die zich achter de bomen verstoppen, vrouwen met vreselijke stemmen, die naar je schreeuwen als je langs loopt, en mensen die plotseling van achter bomen en struiken opduiken en er zijn overal schaduwen en er is politie, en het is echt een afschuwelijke wandeling, en je ziet al die auto's en het lawaai van al die auto's, en je ziet alle hotels, en je weet dat je het verschrikkelijk vindt om door de draaideuren te kijken, je haat het, om dat allemaal te zien, al die mensen in het licht in de lobby's, die allemaal praten en bewegen... en alle kroonluchters...

Korte stilte.

ANNA Het enige wat je wil doen wanneer je naar buiten gaat is terug naar huis komen. Je wil terug naar huis rennen... naar je kamer...

Korte stilte.

KATE Wat zullen we dan doen?

ANNA Thuis blijven. Zal ik voorlezen? Zou je dat leuk vinden?

KATE Weet ik niet.

Korte stilte.

ANNA Heb je honger?

KATE Nee.

DAVID Honger? Na al dat vlees?

Korte stilte.

KATE Wat zal ik morgen aantrekken? Ik kan niet kiezen.

ANNA Trek die groene aan.

KATE Ik heb niks wat daar boven staat.

ANNA Jawel. Je turquoise blouse.

KATE Staat dat samen?

ANNA Ja, dat staat. Natuurlijk staat dat.

KATE Ik zal het uitproberen.

Korte stilte.

ANNA Wil je dat ik iemand uitnodig?

KATE Wie?

ANNA Charlie... of Jack?

KATE Ik vind Jack niet leuk.

ANNA Nou Charlie dan... of...

KATE Wie?

ANNA McCabe³⁶.

Korte stilte.

KATE Ik zal er in bad over nadenken.

ANNA Zal ik een bad voor je klaarmaken?

KATE [*staat*] Nee. Dat doe ik zelf wel.

Kate loopt langzaam naar de slaapkamerdeur, gaat naar buiten, doet de deur dicht.

David staat, kijkt naar Anna. Anna draait haar hoofd naar hem toe.

Ze kijken elkaar aan.

Het licht gaat uit.

DEEL TWEE

De slaapkamer.

Een breed raam in het midden. Links de deur naar de badkamer.

Rechts de deur naar de woonkamer.

Twee banken. Een leunstoel.

De banken en de leunstoel staan in precies dezelfde opstelling als de meubels in het eerste deel, maar dan omgekeerd.

Het licht is gedimd. Anna zit op de bank. Een zwak schijnsel komt door het glas van de badkamerdeur.

Stilte.

Meer licht. De andere deur gaat open. David komt binnen met een dienblad.

David loopt de kamer in, zet het dienblad op een tafel.

DAVID Hier zijn we dan. Lekker heet. Lekker sterk en heet. Melk en suiker toch?

ANNA Graag.

DAVID [*schenkt in*] Lekker sterk en heet met melk en suiker.

Hij geeft haar het kopje.

DAVID Bevalt de kamer je?

ANNA Ja.

DAVID Dit is onze slaapkamer. Dit zijn bedden. Het mooie van deze bedden is dat je ze neer kan zetten zoals je maar wil. Ze kunnen los van elkaar staan, zoals nu. Of in een hoek van negentig graden, of de één kan haaks op de ander staan, of je kan voetje-voetje slapen, of hoofd aan hoofd, of lepeltje-lepeltje. Is vanwege de wieltjes³⁷.

Hij gaat zitten, koffie in de hand.

DAVID Jaja, ik kan je me nog goed herinneren, van het café³⁸.

ANNA Het wat?

DAVID Het café, op die hoek, van dat plein³⁹.

ANNA Wanneer was dat?

DAVID Járen geleden.

ANNA Ik denk het niet.

DAVID Oh jawel, jij was het, geen twijfel mogelijk. Ik vergeet nooit een gezicht. Je zat in de hoek, best vaak, soms in je eentje, soms met iemand anders. En nu zit je

hier, in mijn huis op het platteland. Die zelfde vrouw. Ongelofelijk. Een kerel die Luke heette ging daar vaak heen. Die kende je wel.

ANNA Luke?

DAVID Grote kerel, rossig haar, rossige baard.

ANNA Ik denk eerlijk waar van niet.

DAVID Jawel, je zat daar met een hele bende; dichters, stuntmannen, jockeys, stand-uppers, dat soort lui. Je droeg zo'n sjaal, nu weet ik het weer, zo'n zwarte sjaal, en een zwarte trui. En een rok.

ANNA Ik?

DAVID En zwarte kousen. Je gaat me toch niet vertellen dat je de kroeg op de hoek van het plein vergeten bent? De naam, ja, misschien, maar het café zelf toch niet? Je was het schatje van de hele saloon!

ANNA Ik had niet zoveel geld, weet je. Ik had geen geld voor alcohol.

DAVID Je had gezelschap. Je hoefde niet te betalen. Je werd vrij gehouden. Ik heb ook wel eens wat drankjes voor je betaald.

ANNA Jij?

DAVID Tuurlijk.

ANNA Nooit.

DAVID Wel waar. Ik weet het nog goed.

Korte stilte.

ANNA Jij?

DAVID Ik heb drankjes voor je gehaald.

Korte stilte.

DAVID Vijftien jaar geleden, zoiets.

ANNA Zeg je dat we elkaar al eerder hebben ontmoet?

DAVID Natuurlijk hebben we elkaar al eerder ontmoet.

Korte stilte.

DAVID We hebben al eerder met elkaar gepraat. In dat café, bijvoorbeeld. In de hoek. Dat vond Luke niet zo leuk maar daar trokken we ons niks van aan. Later gingen we allemaal naar een feestje. Bij iemand thuis, ergens in West⁴⁰. Je zat op een heel lage bank, ik zat tegenover je en keek onder je rok. Je zwarte kousen waren heel zwart omdat je dijen zo wit waren. Dat is allemaal voorbij nu, natuurlijk, of niet soms, er is nu niets meer over van dat bijna tastbare

genot, allemaal voorbij. Maar het was de moeite, toen. Het was de moeite, die avond. Ik zat daar maar met mijn biertje te staren, onder je rok te staren. Vond je niet erg, je vond mijn staren volkomen toelaatbaar.

ANNA Had ik het door, dat je staarde?

DAVID D'r was een heftige discussie aan de gang, over het Midden-Oosten⁴¹ of zoiets, of de dood, of het Midden-Oosten én de dood, ik kan me niet meer herinneren wat precies, maar niemand behalve ik had dat dijenkussende uitzicht, niemand behalve jij had dijen die elkaar kusten. En hier zit je dan. Zelfde vrouw. Zelfde dijen.

Korte stilte.

DAVID Ja. Toen kwam er iemand die je kende binnen, een meisje, een vriendin. Ze ging bij je op de bank zitten, en jullie kletsten en giechelden, gezellig samen, en ik zakte wat onderuit, om naar jullie allebei te staren, naar jullie beider dijen, plakkend en smakkend, jij zag het, zij niet, maar toen kwam er een grote hoeveelheid mannen om me heen staan en die eisten mijn mening over de dood, of over het Midden-Oosten, of over wat het ook was, en ze lieten me niet alleen, maar ze kropen dichterbij, zodat ik, met hun stinkende adem en hun scheve gebit en hun neusharen en het Midden-Oosten en de dood en hun reet op de leuning van mijn stoel, ik wel op *moest* staan, om uit hun omsingeling te breken, maar fel en verhit wilden ze me niet laten gaan, alsof het mijn schuld was dat ze ruzie hadden, en ik breek los, kijk achterom door de rook heen, ren naar het lage tafeltje voor nog één vol flesje bier, kijk achterom door de rook heen, vang een glimp op van twee meisjes op de bank, één daarvan was jij, hoofd aan hoofd, fluisterend, en ik kon niets meer zien, niets meer van kous of dij, en toen was je weg. Ik liep terug naar de bank maar er zat niemand op. Ik staarde naar de afdrukken van vier halve kontjes. Waarvan er twee van jou waren.

Korte stilte.

ANNA Dat is het zieligste verhaal dat ik ooit heb gehoord.

DAVID Daar ben ik het mee eens.

ANNA Het spijt me vreselijk.

DAVID Het is al goed.

Korte stilte.

DAVID Ik heb je nooit meer gezien. Je verdween uit de buurt. Misschien was je verhuisd.

ANNA Nee. Was ik niet.

DAVID Ik heb je nooit meer in het café gezien. Waar ging je heen?

ANNA Oh, naar concerten, denk ik zo, of ballet.

Stilte.

ANNA Katey ligt lang in bad.

DAVID Ja nou ja, je weet hoe Katey is in bad.

ANNA Ja.

DAVID Geniet ervan. Blijft er lang in liggen weken.

ANNA Ja, dat doet ze.

DAVID Verdomd lang. Geeft zich er helemaal aan over. Ze zeept zich helemaal in.

Korte stilte.

DAVID Zeept zich echt helemaal in, en dan spoelt ze zich helemaal af, schuimbel voor schuimbel. Minutieus. Ze is zowel grondig als, moet ik zeggen, sensueel. Die geeft zichzelf een uitgebreide beurt, en los van alles wat ze nog meer doet komt ze, komt ze er fris en fruitig als een hoentje uit. Vind je niet?

ANNA Heel fris.

DAVID Absoluut. Vlekkeloos. Geen vuiltje aan haar lijf. Zo schoon als een schapenwolkje.

ANNA Ja, alsof ze soort van zweeft.

DAVID Wat?

ANNA Het bad uit zweeft. Als in een droom. Zich niet bewust van wie dan ook, die klaarstaat met haar handdoek, die op haar wacht, om de handdoek om haar heen te slaan. Niet op deze wereld.

Korte stilte.

ANNA Tot de handdoek om haar schouders wordt geslagen.

Korte stilte.

DAVID Ze is natuurlijk volkomen ongeschikt om zichzelf goed af te drogen, heb je dat ook gemerkt? Ze is heel goed in staat dat hele lichaam van d'r schoon te boenen, maar kan ze even efficiënt dat lijf van haar net zo grondig afdrogen? Ik ben erachter gekomen, door mijn ervaringen met haar, dat dit in feite niet het geval is. D'r zijn altijd wel wat vreemde onverwachte ongewenst brutale natte droppeltjes die op dat lijfje nadruppelen.

ANNA Waarom droog jij haar dan niet af?

DAVID Is dat een aanbeveling?

ANNA Jij zou het goed doen.

DAVID Als ze uit bad komt?
ANNA Hoe er in?
DAVID Hoe er in?
ANNA Hoe kan je haar er in afdrogen? In bad afdrogen?
DAVID Dat weet ik niet.
ANNA Nou ja, droog haar zelf af, als ze uit bad komt.

Korte stilte.

DAVID Waarom droog *jij* haar niet af als ze uit bad komt?
ANNA Ik?
DAVID Dat zou jij goed kunnen.
ANNA Nee, nee.
DAVID Echt niet? Ik bedoel, jij bent een vrouw, jij weet hoe en waar en in welke gradatie vocht zich op vrouwenlichamen verzamelt.
ANNA Geen twee vrouwen zijn hetzelfde.
DAVID Nou, dat is wel waar ja.

Korte stilte.

DAVID Ik heb een briljant idee. Waarom doen we het niet met poeder?
ANNA Dat is een briljant idee?
DAVID Niet?
ANNA Het is toch vrij normaal jezelf te poederen wanneer je uit bad komt?
DAVID Het is vrij normaal jezelf te poederen wanneer je uit bad komt, maar het is tamelijk ongewoon om gepoederd te worden. Of niet? Het is niet normaal waar ik vandaan kom, dat kan ik je wel vertellen. Mijn moeder zou een beroerte krijgen.

Korte stilte.

DAVID Luister. Ik zal je wat zeggen. Ik zal het doen. Ik doe het allemaal. De badhanddoek en het poeder. Ik ben ten slotte met haar getrouwd. Maar jij kan het overzicht houden. En dan wat handige tips geven als je d'r dan toch bij bent. Twee vliegen, één klap.

Korte stilte.

DAVID [*tegen zichzelf*] Jezus.

Hij kijkt haar langzaam aan.

DAVID Jij bent nu ongeveer, denk ik zo, de dertig net voorbij.

Korte stilte.

DAVID Als ik nu het café op de hoek van het plein binnen zou lopen, en jou aan dat tafeltje zou zien zitten, zou ik je niet herkennen.

De badkamerdeur gaat open. Kate wandelt de slaapkamer binnen. Ze heeft een badjas aan. Ze glimlacht naar David en Anna.

KATE [geniet] Aaahh.

Ze loopt naar het raam en kijkt de nacht in. David en Anna kijken naar haar.

David begint zachtjes te zingen.

DAVID [zingt] *The way you wear your hat...*

ANNA [zingt zacht] *The way you sip your tea...*

DAVID [zingt] *The memory of all that...*

ANNA [zingt] *No, no, they can't take that away from me...*

Kate bij het raam draait zich om en kijkt ze aan.

ANNA [zingt] *The way your smile just beams...*

DAVID [zingt] *The way you sing off key...*

ANNA [zingt] *The way you haunt my dreams...*

DAVID [zingt] *No, no, they can't take that away from me...*

Kate loopt naar ze toe en staat stil, glimlacht. Anna en David zingen verder, sneller, laten geen witjes vallen, steeds meer werktuigelijk.

ANNA [zingt] *The way you hold your knife –*

DAVID [zingt] *The way we danced till three –*

KATE [zingt] *The way you've changed my life –*

DAVID [zingt] *No, no, they can't take that away from me.*

Kate gaat op een bank zitten.

ANNA [tot David] Ziet ze er niet prachtig uit?

DAVID Vind je ook niet?

KATE Dank je. Ik ben helemaal opgefrist. Het water is hier heel zacht. Veel zachter dan in de stad⁴². Ik vind het water daar altijd heel hard. Dat is één van de redenen waarom ik graag op het land woon. Alles is hier zachter. Het water, het licht, de vromen, de geluiden. Het is hier niet zo hoekig. En het is ook dicht

bij zee. Je kan niet zeggen waar die begint of eindigt. Dat vind ik prettig. Ik hou niet van scherpe randjes. Ik zie er het nut niet van in. Ik zou wel naar het Oosten willen gaan, of naar iets dergelijks, ergens waar het heel heet is, waar je onder een muskietennet heel langzaam kan gaan liggen ademen. Snap je... ergens waar je door je binnentent naar buiten kijkt en zand ziet liggen, of zoiets. Het enige fijne van een grote stad is dat wanneer het regent, dat alles dan wazig wordt, en de lichten van het verkeer worden dan wazig, ja toch, en je zicht wordt wazig, en er liggen regendruppels op je wimpers. Dat is het enige fijne van een grote stad.

ANNA Dat is niet het enige fijne. Je kan op een fijne kamer wonen en een fijne gaskachel hebben en een warme badjas dragen en een lekker heet drankje drinken, staat allemaal voor je klaar als je thuis komt.

Korte stilte.

KATE Regent het?

ANNA Nee.

KATE Nou ja, ik heb toch besloten dat ik vanavond thuis blijf.

ANNA Ah, fijn, daar ben ik blij om. Schenk ik een lekker sterk kopje koffie na je bad voor je in.

Anna staat op, loopt naar de koffie, schenkt in.

ANNA Ik zou je zwarte jurk kunnen zomen. Ik kan de zoom maken en dan kan jij hem aan passen.

KATE Mmmnn.

Anna geeft haar de koffie.

ANNA Of ik kan je voorlezen.

DAVID Heb je jezelf goed afgedroogd, Kate?

KATE Ik denk het.

DAVID Weet je het zeker? Helemaal?

KAT Ik denk het. Ik voel me best droog.

DAVID Weet je het heel zeker? Ik wil niet dat je daar helemaal vochtig gaat zitten zitten.

Kate glimlacht.

DAVID Zie je die lach? Dat is precies dezelfde lach die ze lachte toen we op straat wandelden, na *Odd Man Out*, of, nou ja, een tijdje daarna. Wat vond je ervan?

ANNA Het is een heel mooie lach.
DAVID Doe het nog eens.
KATE Ik lach nog steeds.
DAVID Dat doe je niet. Niet zoals net, zoals toen.
[tot Anna] Weet je over welke lach ik het heb?
KATE Deze koffie is koud.

Korte stilte.

ANNA Oh. Sorry. Ik zet wel nieuwe.
KATE Nee, ik hoef niet, dank je.

Korte stilte.

KATE Komt Charlie?
ANNA Ik kan hem bellen als je wil.
KATE En McCabe?
ANNA Heb je echt zin in bezoek?
KATE Ik denk niet dat ik McCabe leuk vind.
ANNA Ik ook niet.
KATE Hij is raar. Hij zegt soms heel rare dingen tegen me.
ANNA Wat dan?
KATE Oh, allemaal grappige dingen.
ANNA Ik heb hem nooit aardig gevonden.
KATE Dennis is wel leuk, of niet?
ANNA Oh ja.
KATE Ik vind zijn gedichten mooi.

Korte stilte.

KATE Maar weet je wie ik het leukst vind?
ANNA Wie?
KATE Chris.
ANNA Die is heel leuk.

KATE Hij is zo vriendelijk, vind je niet? En zijn humor, vind je niet dat hij een heel leuk gevoel voor humor heeft? En ik vind hem zo... gevoelig. Waarom vraag je niet of hij langs wil komen?

DAVID Hij kan niet. Hij is de stad uit.

KATE Oh, wat jammer.

Stilte.

DAVID [*tot Anna*] Is jij⁴³ van plan nog iemand anders op te zoeken nu je in het land bent? Familie? Neven? Broers?

ANNA Nee. Ik ken niemand. Alleen Kate.

Korte stilte.

DAVID Vind je dat ze veranderd is?

ANNA Oh, maar een beetje, niet zoveel. [*tot Kate*] Je bent nog altijd verlegen, of niet?

Kate staart haar aan.

ANNA [*tot David*] Maar toen ik haar net leerde kennen was ze zó verlegen, zo verlegen als een egeltje, dat was ze echt. Wanneer iemand zich naar haar toeboog om iets te zeggen, klapte ze dicht, en ook al stond je vlak naast haar, je drong niet meer tot haar door. Ze klapte dicht en je kon niet meer met haar praten of haar zelfs maar bereiken. Ik dacht dat het door haar opvoeding kwam, een domineesdochter, en er zat ook wel veel Emily Brönte in d'r.

DAVID Was ze een domineesdochter?

ANNA En als ik Brönte zeg bedoel ik niet de passie van Brönte maar het geslotene van Brönte, dat koppige in zichzelf gekeerde.

Korte stilte.

ANNA Ik herinner me nog wanneer ze voor het eerst moest blozen.

DAVID Wat? Wat was dat? Ik bedoel waarom?

ANNA Ik had wat ondergoed van haar geleend, om naar een feestje te gaan. Ik heb het haar later die avond opgebiecht. Het was stout van me. Ze staaarde me aan, perplex, denk ik, moet ik zeggen. Maar ik zei haar dat ik al voor mijn zonde was gestraft, omdat er een man op het feest was geweest die de hele avond onder mijn rok had zitten gluren.

Stilte.

DAVID Daar moest ze van blozen?

ANNA Ze werd vuurrood.

DAVID *Haar onderbroekje onder jouw rok zien. Mmnn.*

ANNA Maar na die avond stond ze er op, zo nu en dan, dat ik haar ondergoed zou lenen – zij had meer dan ik, veel meer verschillende ook – en elke keer dat ze het voorstelde moest ze blozen, maar ze bleef het toch voorstellen. En als er iets te vertellen viel, als ik thuis kwam, iets interessants te vertellen viel, dan vertelde ik het.

DAVID Moest ze dan blozen?

ANNA Dat kon ik niet zien. Ik kwam laat thuis en dan zat zij te lezen, bij de lamp, en dan begon ik te vertellen, maar dan zei zij *nee, doe het licht uit* en dan vertelde ik verder in het donker. Ze vond het fijner in het donker te luisteren. Het was natuurlijk nooit helemaal donker, er kwam licht van de gaskachel of licht door de gordijnen, en wat zij niet wist was dat ik, omdat ik wist dat ze het licht uit wilde hebben, ergens ging zitten waar ik haar gezicht kon zien, zonder dat zij het mijne kon zien. Ze kon alleen mijn stem horen. En dus luisterde zij en keek ik hoe ze luisterde.

DAVID Klinkt als een geweldig huwelijk.

ANNA We waren geweldige vrienden.

Korte stilte.

DAVID Je zei dat ze Brönte was in haar geslotenheid, niet in haar passie. Wat was ze in haar passie?

ANNA Ik geloof dat dat meer jouw terrein is.

DAVID Je gelooft dat dat meer mijn terrein is? Nou, dat is ook zo verdomme. Dat is mijn terrein. Ik ben blij dat iemand eindelijk eens wat respect toont. Natuurlijk is dat mijn terrein. Ik ben met haar getrouwd.

Korte stilte.

DAVID Ik bedoel ik zou je graag iets willen vragen. Ben ik de enige die dit allemaal een beetje smakeloos begint te vinden?

ANNA Maar wat kan je hier nou smakeloos aan vinden? Ik ben helemaal uit Rome komen vliegen om mijn oudste vriendin te zien, na vijftien jaar, en om haar man te ontmoeten. Waar maak je je zorgen om?

DAVID Waar ik me zorgen om maak is jouw vriend, die in zijn eentje rondscharrelt in die enorme villa van jullie, die zich in leven houdt met een paar hardgekookte eieren en die verdomme niet eens dezelfde taal spreekt als jij!

ANNA Ik tolk voor hem, als het nodig is.

DAVID Ja, maar jij bent hier, bij ons. Hij is daar, alleen, hij dwaalt rond op het terras, hij wacht op een speedboot, hij wacht op een speedboot vol met mooie

mensen, op zijn minst. Prachtige, Mediterrane mensen. Dáár wacht hij op, het soort elegantie waar wij niets van weten, zo'n platte buik Côte d'Azur-thing waar we absoluut niets van weten, zo'n kreeft met kreeftsaus-mentaliteit waar we echt geen reet vanaf weten, de langste benen ter wereld, met ongelooflijk fenomenale zachte stemmetjes, Ik kan ze al horen. Ik bedoel, laten we open kaart spelen, ik heb mijn vinger op verschillende polsen liggen, polsen over de hele aardbol, vol ontbering en ellende, dus waarom zou ik mijn kostbare tijd verspillen met luisteren naar twee –

KATE [breekt zijn woorden af] Als je het niet leuk vindt ga je toch weg.

Korte stilte.

DAVID Gaan? Waarheen?

KATE Naar het Midden-Oosten. Of Sicilië.

DAVID Ik heb geen speedboot. Ik heb geen witte smoking.

KATE Naar het Midden-Oosten dan.

DAVID Weet je wat ze met me zouden doen in het Midden-Oosten als ik daar opduik in mijn witte smoking? Ze zouden me godverdomme stenigen. Je weet hoe ze daar zijn.

Korte pauze.

ANNA Je bent van harte welkom op Sicilië, wanneer je maar wil, jullie allebei, kom gezellig langs.

Stilte.

Kate en David staren Anna aan.

ANNA [tot David, zachtjes] Ik wil graag dat je goed begrijpt dat ik hier niet kom om tussen jullie te stoken, maar om iets te vieren.

Korte stilte.

ANNA Om een heel oude en gekoesterde vriendschap te vieren, een band die lang voordat jij wist dat wij bestonden al gesmeed is.

Korte stilte.

ANNA Ik kende haar 't eerst. Door mij is ze tot bloei gekomen, heeft ze geweldige mensen ontmoet. Ik heb haar meegenomen naar cafés, naar bijna besloten feesten, waar kunstenaars en schrijvers en soms zelfs acteurs kwamen, en andere cafés met dansers, en daar zaten we met onze koffie, durfden nauwelijks adem te halen, te luisteren naar het leven om ons heen. Het enige wat ik wilde was dat zij gelukkig was. Dat is nog steeds het enige wat wil.

Korte stilte.

DAVID [tot Kate] We hebben elkaar al eerder ontmoet, Anna en ik.

Kate kijkt naar hem.

DAVID Ja, we hebben elkaar ontmoet in het café op de hoek van het plein. Ze vond me meteen leuk. Ik had natuurlijk nog geen buikje toen. Coole gast was ik. Beetje een *player* ook, eerlijk gezegd. Strak kapsel. Alles. Was meteen raak tussen ons. Ze ging slecht. Had niks te schaften dus ik kocht een baco'tje voor d'r. Keek me aan met die bambie-ogen van d'r, verlegen, je weet toch. Ze deed alsof ze jou was, toen. Deed ze best strak. Ze had zelfs een onderbroekje van je aangetrokken, toen. Ze liet me liefjes tussen d'r pootjes spieken. Dat was *straight up* vrijgevig van d'r. Da's een mooie eigenschap in een vrouw. Gingen naar een *after*. Filosofiefeestje. Geen kwaai gasten. In West. Strak. Ben ze allemaal uit het oog verloren. Ouwe vrienden. Zeiden wat ze dachten. En deden wat ze zeiden. Ik mis dat soort mensen. Ze zijn allemaal dood, of nou ja ik heb ze nooit meer gezien. Die gasten uit West. West-side! Dikke Eric en kleine Tony. Woonden achter de bibliotheek. Onderweg naar het feestje doken we een café in, kocht een kop koffie voor d'r, allemaal hipsters. Ze dacht dat ze jou was, zei weinig, zo weinig. Misschien was ze jou. Misschien was jij het, dronk jij koffie met me, zei jij weinig, zo weinig.

Korte stilte.

KATE Wat vond je aantrekkelijk aan haar, denk je?

DAVID Weet ik niet. Wat?

KATE Ze vond jouw gezicht heel gevoelig, kwetsbaar.

DAVID Vond ze dat?

KATE Ze wilde het troosten, zoals alleen een vrouw dat kan.

DAVID Oh ja?

KATE Oh ja.

DAVID Ze wilde mijn gezicht troosten, zoals alleen een vrouw dat kan?

KATE Ze was bereid zich naar je uit te strekken.

DAVID Hoe bedoel je?

KATE Ze werd verliefd op je.

DAVID Op mij?

KATE Jij was zo anders dan de anderen. De mannen waar wij mee omgingen waren grof, primitief.

DAVID Dus zulke mannen bestaan echt? Primitieve mannen?

KATE Neanderthalers.

DAVID Maar ik was ook primitief, of niet dan, ik keek onder haar rok.

KATE Dat is niet primitief.

DAVID Als het haar rok was. Als zij het was.

ANNA [*koe!*] Oh, het was mijn rok. Ik was het. Ik herinner me je blik... heel goed. Ik herinner me jou goed.

KATE [*tot Anna*] Maar ik kan me jou herinneren. Ik herinner me dat je dood was.

Korte stilte.

KATE Ik herinner me dat je dood was. Je wist niet dat ik naar je keek. Ik boog me over je heen. Je gezicht was vies. Je lag daar, dood, d'r was allerlei vuiligheid in je gezicht gekrast, allerlei plechtige teksten, en het bloedde nog, dus het liep allemaal over je gezicht, tot over je hals. Je lakens waren brandschoon. Daar was ik blij om. Ik had het erg gevonden als je lichaam in vuile lakens had gelegen. Dat zou respectloos zijn geweest. Ik bedoel wat mij betreft dan. Wat mijn kamer betreft dan. Ik bedoel, je lag dood in mijn kamer. En toen je wakker werd hing ik boven je, oog in oog met jou. Je probeerde mijn trucje te doen, een van de trucjes die je van mij had, mijn langzame glimlachje, mijn langzame verlegen glimlachje, mijn hoofdbuiginkje, mijn halfgesloten oogjes, we waren er zo goed in, maar het werkte niet, je grijnsde, de vuiligheid in je mondhoeken brokkelde af, en je glimlach bleef steken, bleef steken in een grijns. Ik zocht naar je tranen maar zag er geen. Je pupillen zaten niet in je ogen. Je botten scheurden door je gezichtshuid heen. Maar het was allemaal heel ingetogen. Er was geen lijden. Het was allemaal ergens anders gebeurd. Ik vond een afscheidsritueel niet nodig. Of een ander soort viering. Ik vond de tijd en het seizoen toepasselijk en dat je door alleen en smerig te sterven de juiste etiquette in acht had genomen. Het was tijd om in bad te gaan. Ik bleef lang in bad liggen, kwam eruit, liep door de kamer, glinsterend, pakte een stoel, ging naakt naast je zitten en keek naar je.

Korte stilte.

KATE Toen ik hem naar de kamer bracht, was jouw lichaam natuurlijk al weg. Wat een opluchting om een ander lichaam in mijn kamer te hebben, een mannelijk lichaam, dat zich heel anders gedroeg, met alles wat een mannenlichaam doet en denkt dat goed is, met één been over een armleuning van een stoel zitten bijvoorbeeld. We konden kiezen uit twee bedden. Jouw bed of mijn bed. Om in te liggen, of op. Om onze neuzen in tegen elkaar te wrijven, of op. Hij vond jouw bed het fijnst en dacht dat het anders was omdat hij een man was. Maar op een avond zei ik laat me iets doen, iets kleins, een trucje. Hij lag daar in jouw bed. Hij keek naar me met hoge verwachtingen. Hij verheugde zich. Hij dacht dat ik wat van hem geleerd had. Hij dacht dat ik seksueel assertief zou zijn, dat ik op het punt stond een langverwacht initiatief te nemen. Ik stak mijn handen in de plantenbak, bij het raam, waar jij die mooie viooltjes in had

gezet, greep een handvol aarde, vulde mijn vuisten, en besmeurde zijn gezicht met aarde. Hij was in de war, onthutst, sribbelde tegen, verzette zich met geweld. Hij liet me zijn gezicht niet bevuilen, of besmeuren, hij stond het niet toe. In plaats daarvan stelde hij voor te gaan trouwen en ergens anders te gaan wonen.

Korte pauze.

KATE Geen van twee haalde iets uit.

Korte stilte.

KATE Hij vroeg me eens, over die tijd, wie er vóór hem in dat bed geslapen had. Ik zei niemand. Helemaal niemand.

Lange stilte.

Anna staat op, loopt naar de deur, staat stil, met haar rug naar de anderen.

Stilte.

*David begint te snikken, heel zachtjes. Anna beweegt zich niet.
Anna draait zich om, doet het licht uit, gaat om haar bank zitten en gaat liggen.
Het snikken houdt op.*

Stilte.

*David staat op. Hij zet een paar stappen, kijkt naar beide banken.
Hij loopt naar Anna's bank, kijkt op haar neer. Ze beweegt zich niet.*

Stilte.

David gaat naar de deur, staat stil, met zijn rug naar de anderen.

Stilte.

*David draait zich om. Hij loopt naar Kate's bank.
Hij gaat op haar bank zitten, op haar schoot liggen.*

Lange stilte.

*David gaat heel langzaam overeind zitten.
Hij staat op van de bank.
Hij loopt langzaam naar de leunstoel.
Hij gaat zitten, onderuitgezakt.*

Stilte.

Licht wordt feller. Heel fel.

*David in de leunstoel.
Anna ligt op de bank.
Kate zit op de bank.*

¹ Penelope Prentice schrijft in haar boek *The Pinter Ethic: The Erotic Aesthetic* (University of Toronto, 1995): “The original title of the play *Others with Dancers* underscores the dynamics of action and the nature of dominance in this play. The characters move as dancers around a spotlight they each aim for and enter, sometimes in alliance with another, or singly, thrusting the other out into the audience position to observe.

[...] *Old Times* is so rich in multiple meanings, delayed reactions, shifting alliances and sympathies that any analysis can only suggest some of the broad general relationships and changes. But the ethical implications return focus full force to the destructive consequences of the struggle for dominance at the private and now the public levels. (Prentice, p. 187)

² De namen Kate en Anna, die ook in het Nederlands voor kunnen komen, heb ik gehandhaafd. De naam Deeley, die heel bepalend en heel Brits is, heb ik veranderd in David, die ook in Nederlands en het Engels voor kan komen.

³ In juli 1995 ging in het Wyndham’s Theatre in London de voorstelling met Julie Christie als Kate in première. In deze voorstelling waren voorgaande zinnen geschrapt en ‘It is a very long time’ de eerste zin. Zie voor een recensie in de *Variety* van 13 juli 1995: <http://variety.com/1995/legit/reviews/old-times-3-1200442165/gedicht>

⁴ Bij het terugdenken aan vroeger, noemt Anna ook een aantal zeer beeldbepalende locaties: the Albert Hall, Covent Garden, Kensington High Street, Green Park. Deze locaties heb ik veranderd en algemener gemaakt, om de tijd en plaats dichterbij de toeschouwer van nu te krijgen (en de personages mensen van nu, van begin dertig).

⁵ Als Anna terugdenkt aan vroeger, heeft ze het over Kate en haarzelf als ‘innocent secretaries’, ze heeft het over ‘work in the morning’ en ‘the bus for work’. Nu zijn ‘secretaries’ nogal tijd- en beeldbepalend. Niet alleen omdat het in de jaren zestig / zeventig een veel voorkomend beroep onder jonge alleenstaande vrouwen in de grote stad was (als nieuwe golf van vrijheid voor vrouwen) maar ook omdat het ook een nogal bepalend beroep is, althans in de beeldvorming voor een publiek. Er ontstaat een afstand, ze worden er ouder van, minder opgeleid. Ik heb er studentes, college en de universiteit van gemaakt, omdat dat dichterbij de personages van nu staat, dichterbij mensen van midden dertig, dichterbij de toeschouwer. En omdat er meer ambitie voor de toekomst uit spreekt.

Mocht de opdrachtgever toch dichterbij het originele script willen blijven, dan is mijn suggestie om ‘innocent secretaries’ te vertalen met ‘onschuldige werkmeisjes’ – om het woord ‘secretresses’ te vermijden (college en universiteit kunnen dan allebei ‘werk’ worden).

⁶ In haar proefschrift voor de Texas Tech University: *An Analysis and Production of Harold Pinter’s Old Times: A Directing Project* (1992), schrijft Candice S. Stine: “Pinter hints at a lesbian relationship throughout the play. One of the places that he touches on is in the section in which Anna tells Deeley, “You have a wonderful casserole... I mean wife. So sorry. A wonderful wife.” Earlier, Deely says that Anna might be a vegetarian but that it is too late because Kate has already cooked her casserole. The term, “vegetarian,” therefore, takes on the sexual meaning of “straight.” The casserole, thus, becomes the symbol of bisexuality. By Anna’s reference to Kate as “a casserole,” she may be offering a hint that they may have been lovers. This possibility is further substantiated when Kate begins to join in this dialogue:

KATE Yes, I quite like those kind of things, doing it.

ANNA What kind of things?

KATE Oh, you know, that sort of thing.

DEELEY You mean cooking?

KATE All that thing.

Pinter suggests their past relationship, but he never makes a concrete statement about it.” (Stine, p. 21 / 22). Er is overigens ook wel wat te zeggen voor een lichtelijk andere interpretatie, waarin ‘de vegetariër’ (toch de uitzondering op de regel) gelijk staat aan ‘de lesbienne’ en de ‘casserole’ voor het heteroseksuele huwelijk (Anna is te laat, mocht ze vegetariër zijn, je hebt al een ‘casserole’ gemaakt). Hoe dan ook, de verklaringen mogen dan ietwat vergezocht zijn, het is alsof je een grap uitlegt waarna je er niet meer om kan lachen, de

seksuele spanning die eronder ligt is evident en altijd een interessante onderlaag. Daarom heb ik 'doing it' (in de eerste regel) in de derde regel weten te stoppen, door 'that sort of thing' te vertalen met "het".

⁷ Yeats, om precies te zijn, in het origineel. Michael Billington schrijft in zijn biografie van Harold Pinter over de voorstelling die Lindy Davies in de jaren negentig regisseerde, dat toen Anna deze (ietwat snobistische) herinnering terughaalde, "Kate (Julie Christie) and Deeley (Leigh Lawson) exchanged a furtive smile suggesting stark disbelief." (Michael Billington, *Harold Pinter*, p. 371). Alsof ze allebei, zowel Deeley als Kate, zelf niet kunnen geloven dat dit echt gebeurd is. Een visuele referentie aan het terugkerende thema van Pinter in het stuk: Wanneer iets beschreven wordt, wordt het werkelijkheid, al hoeft het niet werkelijk gebeurd te zijn. Of, zoals Pinter hierover zelf zei: "So much is imagined and that imagining is as true as real." Of, korter nog: "It happens. It all happens." Of, zoals Anna later zelf zegt: "Soms herinner je je iets dat misschien helemaal nooit gebeurd is. Er zijn dingen die ik me kan herinneren die misschien wel nooit gebeurd zijn, maar die gebeuren wanneer ik eraan denk."

⁸ *Yesterdays* van Jerome Kern (tekst Otto Harbach), 1933. In de originele tekst antwoordt Anna 'delightful', waarop David zegt: *Lovely to look at, delightful to know* (ook van Jerome Kern). Om dat nummer te handhaven, moet de tekst nogal geforceerd worden 'half vertaald'. Daarom kies ik hier voor een ander nummer, in dezelfde stijl, van dezelfde componist, maar met een logischer associatie van het personage en een even logische opmaak naar de rest van de dialoog.

⁹ Bij de vertaling heb ik eraan gedacht om de liedjes naar het 'nu' te halen (of, naar het 'vroeger van het nu', dat wil zeggen, naar de tijd waar ze aan terugdenken, in dit stuk ongeveer het jaar 2000). En dan bijvoorbeeld met Nederlandse nummers, van Abel, van Dik Hout, Marco Borsato, nummers die toen in de hitlijsten stonden. Dan zou het beginnen met Anna die op de vraag of het leuk was om samen te wonen antwoordt: 'Heel leuk. Toen. Verleden tijd.' Waarna David *Onderweg* van Abel begint te zingen.

Nu is die keuze wel te verdedigen, maar het klinkt na een tijdje toch wat geforceerd. Ik heb ervoor gekozen de muziek nu te handhaven zoals in het origineel (met uitzondering van het eerste nummer). Ook omdat het, voor hun vroeger (jaren vijftig) ook al oude liedjes waren. De nummers zijn *standards* uit de jaren dertig, nummers van Jerome Kern en Cole Porter, die nu nog steeds tijdloos zijn. Met deze nummers kan je een mooie scène maken die meer betekent dan een platte vertaling.

De nummers zijn natuurlijk ook gekozen vanwege de nostalgische inslag en om het centrale thema van herinneringen / herinneren te versterken.

Alle nummers die Pinter gebruikt in deze scène, ook in mijn vertaling (met de uitzondering dus) zijn gezongen door Elle Fitzgerald. Dat kan een mooie klank-lijn in het stuk zijn.

¹⁰ Jazzstandard *Blue Moon*, geschreven door Richard Rogers en Lorenz Hart in 1934, met tientallen uitvoeringen.

¹¹ *They can't take that away from me*, jazzstandard geschreven door George en Ira Gershwin (1937). De zin ervoor, 'the way you comb your hair', valt prima in de melodie, maar is gek genoeg geen zin uit het liedje...

¹² *The way you look tonight*, een standard van Jerome Kerns (tekst Dorothy Fields), 1936.

¹³ *She's funny that way*, 1928, geschreven door Richard Whiting.

¹⁴ 1939, *All the things you are*, Jerome Kern (tekst Oscar Hammerstein)

¹⁵ Anna zingt de eerste regel van *All the things you are*, David de laatste twee.

¹⁶ *I get a kick out of you*, Cole Porter, 1934. Anna zingt de opmaat naar het refrein, David maakt hem af.

¹⁷ *Smoke gets in your eyes*. Jerome Kern (1933). Nu zingt Anna de eerste regels, geeft David aan en maakt Anna hem af.

¹⁸ Michael Billington schrijft in *Harold Pinter (Faber and Faber, 2007)*: "[This] song, in fact, is pop-Proust in that it shows how a smell, a sound or an image from the past unlocks a whole set of emotional experiences." (Billington, p. 372)

¹⁹ *These foolish things (remind me of you)*, standard van Eric Maschwitz en Jack Strachey, 1936. Ze bouwen hem samen op, in vijf zinnen, niet per se in de goede volgorde, en stokken niet voor niets bij deze zin...

²⁰ Het origineel speelt zich af in de jaren zeventig, als de hoofdpersonages in de veertig zijn, en ze kijken terug naar toen ze jong waren, in de jaren vijftig. De film *Odd Man Out* is uit 1947, dus ook niet meer al te recent in het verleden van het stuk (vandaar dat hij hem in een 'fleapit' zag, een kleine, ietwat vervallen bioscoopje, een buurtbioscoopje, of in hedendaagse ogen; een filmhuis(je)). De keuze voor *Odd Man Out* is tamelijk scherp van Pinter. Wellicht ziet David zichzelf zo, de *Odd Man Out* in de driehoek tussen hem, Kate en Anna. Ook hier weer hint Pinter naar de lesbische band tussen Kate en Anna. Tamelijk letterlijk ook, wanneer hij de twee vrouwen die in het filmhuis werken allerlei sapphische kwaliteiten en handelingen toedicht. Ook de Ierse afkomst van den hoofdpersoon in *Odd Man Out* is een verwijzing naar het verleden van David (later gebruikt hij in het origineel ook de krachtterm *bejasus*, dat Ierse *slang* is). Maar ik kan me voorstellen dat die referentie niet aankomt bij een Nederlands publiek. De associaties met de titel *Odd Man Out* echter wel. Nu kan ik me

voorstellen dat de onbekendheid met de film de Nederlandse toeschouwer heel even uit het verhaal haalt en ben ik bezig geweest met mogelijkheden voor een equivalent.

Eerst ben ik gaan zoeken naar mogelijkheden van films die in het jaar 2000 (het verleden van de personages in de vertaling) al niet meer zo actueel waren, maar wel als klassieker of meesterwerk worden gezien. De opties *The Shawshank Redemption* en *La Vita è Bella* heb ik uitgewerkt. Dan krijg je dit:

<p><i>LA VITA È BELLA</i></p> <p><i>De vertaling speelt zich af in het nu, als de hoofdpersonen in de dertig zijn, en ze kijken terug naar toen ze jong waren, rond het jaar 2000. De film La Vita è Bella is uit 1997, dus ook niet meer al te recent in het jaar 2000.</i></p>	<p><i>SHAWSHANK REDEMPTION</i></p> <p><i>De vertaling speelt zich af in het nu, als de hoofdpersonen in de dertig zijn, en ze kijken terug naar toen ze jong waren, rond het jaar 2000. De film Shawshank Redemption is uit 1994, dus ook niet meer al te recent in het jaar 2000.</i></p>
<p>DAVID</p> <p>Dit is wat mij is overkomen. Ik ging naar het filmhuis om <i>La Vita è Bella</i> te zien. Zo'n doodsaaie zomermiddag, liep doelloos over straat, nergens heen, ik weet nog dat ik dacht dat de buurt me bekend voorkwam en herinnerde me opeens dat het dezelfde buurt was waar mijn vader mijn eerste driewieler voor me had gekocht, de enige driewieler die ik ooit heb gehad. In ieder geval; d'r zat een fietswinkel en een filmhuis waar ze <i>La Vita è Bella</i> draaiden en d'r stonden twee vrijwilligsters in de foyer en een ervan streelde haar borsten en de ander zei: <i>geile slet</i>, en degene die haar borsten streelde zei: <i>mmnnn</i>, een heel sensueel kreuntje van genot en ze glimlachte naar de andere vrijwilligster, dus ik liep naar binnen op deze ondraaglijk hete zomermiddag in <i>the middle of nowhere</i> om <i>La Vita è Bella</i> te zien en ik vond Roberto Benigni geweldig. Ik vind hem nog steeds geweldig. Ik zou een moord voor hem doen. Nog steeds. En er zat maar één andere bezoeker in de bioscoop, één ander op al die stoelen, en zij was het. En zij was het, heel stil in het halfduister, ze zat min of meer ik zou zeggen precies in het midden van de zaal. Ik zat aan de zijkant en bleef daar zitten. En toen de film afgelopen was ging ik weg, en ik zag, ook al was de hoofdpersoon gefusilleerd, dat de eerste vrijwilligster helemaal buiten adem leek, en ik stond een tijdje in de zon, ik dacht denk ik ergens aan, en toen kwam dat meisje naar buiten en ik denk dat ik haar aankeek en zei: <i>was Roberto Benigni niet geweldig</i>, en dat zij iets terug zei, geen idee wat, maar ze keek naar me, en ik dacht <i>Jesus dit is het, ik heb beet, kat in het bakkie</i> en toen we in het café zaten keek ze in haar kop thee en dan naar mij en zei ze dat ze Roberto Benigni opmerkelijk vond. Dus Roberto Benigni heeft ons bij elkaar gebracht en alleen Roberto Benigni kan ons uit elkaar scheuren.</p> <p><i>Korte stilte.</i></p> <p>ANNA Dat jongetje was ook goed.</p>	<p>DAVID</p> <p>Dit is wat mij is overkomen. Ik ging naar het filmhuis om <i>The Shawshank Redemption</i> te zien. Zo'n doodsaaie zomermiddag, liep doelloos over straat, nergens heen, ik weet nog dat ik dacht dat de buurt me bekend voorkwam en herinnerde me opeens dat het dezelfde buurt was waar mijn vader mijn eerste driewieler voor me had gekocht, de enige driewieler die ik ooit heb gehad. In ieder geval; d'r zat een fietswinkel en een filmhuis waar ze <i>The Shawshank Redemption</i> draaiden en d'r stonden twee vrijwilligsters in de foyer en een ervan streelde haar borsten en de ander zei: <i>geile slet</i>, en degene die haar borsten streelde zei: <i>mmnnn</i>, een heel sensueel kreuntje van genot en ze glimlachte naar de andere vrijwilligster, dus ik liep naar binnen op deze ondraaglijk hete zomermiddag in <i>the middle of nowhere</i> om <i>The Shawshank Redemption</i> te zien en ik vond Morgan Freeman geweldig. Ik vind hem nog steeds geweldig. Ik zou een moord voor hem doen. Nog steeds. En er zat maar één andere bezoeker in de bioscoop, één ander op al die stoelen, en zij was het. En zij was het, heel stil in het halfduister, ze zat min of meer ik zou zeggen precies in het midden van de zaal. Ik zat aan de zijkant en bleef daar zitten. En toen de film afgelopen was ging ik weg, en ik zag, ook al was Andy Dufresne allang ontsnapt, dat de eerste vrijwilligster helemaal buiten adem leek, en ik stond een tijdje in de zon, ik dacht denk ik ergens aan, en toen kwam dat meisje naar buiten en ik denk dat ik haar aankeek en zei: <i>was Morgan Freeman niet geweldig</i>, en dat zij iets terug zei, geen idee wat, maar ze keek naar me, en ik dacht <i>Jesus dit is het, ik heb beet, kat in het bakkie</i> en toen we in het café zaten keek ze in haar kop thee en dan naar mij en zei ze dat ze Morgan Freeman opmerkelijk vond. Dus Morgan Freeman heeft ons bij elkaar gebracht en alleen Morgan Freeman kan ons uit elkaar scheuren.</p> <p><i>Korte stilte.</i></p> <p>ANNA Tim Robbins was ook goed.</p>

DAVID Ik weet dat dat jongetje ook goed was, maar die heeft ons niet bij elkaar gebracht.	DAVID Ik weet dat F.J. Tim Robbins ook goed was, maar die heeft ons niet bij elkaar gebracht.
--	--

Maar het bevalt me matig. *The Shawshank Redemption* is echt een fremdkörper in dit verhaal, *La Vita è Bella* heeft nog wel iets, romantisch met een zeer wrang uiteinde, en daarin enigszins bruikbaar, maar op een heel andere manier dan *Odd Man Out*. Ik denk dat *Odd Man Out* van deze drie opties de beste is, toch is *La Vita è Bella* ook te verdedigen als keuze, al kantelt de betekenis dan enigszins. Aan de andere kant: de lesbische verwijzing zit al bij de andere vrouwen in de bioscoop en het geluk en de wrangheid die de titel *Het Leven is Mooi* oproepen in een gefictionaliseerd verleden is ook interessant.

Er zijn meer opties. Als je op basis van het idee dat de titel iets moet zeggen over de positie van David, een driehoeksrelatie waarin David zich teveel voelt, wil kiezen, is *The Third Man* misschien een interessante optie. Of als je juist wil dat David zich in een meer superieure positie bluft, in contrast met zijn werkelijke karakter, kan hij zeggen dat ze naar *The Unbearable Lightness of Being* zijn geweest. Hoe dan ook, er valt van alles te zeggen om het bij het origineel te houden en het valt ook te verdedigen hier een andere titel te kiezen.²¹ ‘Een klassieker’ is mijn toevoeging, om de (tamelijk onbekende) film te duiden.

²² Uit het programmaboekje van de Ian Rickson-versie in het Harold Pinter theater in London, 2013 (een versie waarin de twee actrices interessant om de paar avonden van rol wisselden, waardoor zelfs op meta-niveau Kate en Anna door elkaar beginnen lopen): “Deeley’s memory is slave to the force of coherence. He wants things to be a particular way, so he makes them so. The two key events of the play—the cinema showing and the party—are recalled in ways that selectively construct and filter the key details, even to the extent of screening out people who might actually have been there. In Deeley’s mind, only Kate was present at the showing of the movie *Odd Man Out*; only Anna was there at that fateful Westbourne Grove party. We don’t know the actual facts of the matter, because the two women’s memories can be as unreliable as Deeley’s, but we get the strong impression that he has reshaped these events to suit himself.”

²³ Bij een andere film hier ook een andere naam.

²⁴ Bij een andere film hier ook een andere naam.

²⁵ Bij een andere film hier ook een andere naam.

²⁶ “The play deals with the way in which three different people all remember the same series of events. By the time each finishes recalling them, it is uncertain if they happened or not. For the characters, however, these events happened for them the way that each one remembers. Pinter points out that all can remember the past, but, because all perceive it differently, each person will remember it differently.” (Stine, p.26). Daar wil ik nog aan toevoegen dat een personage het verleden ook bewust kan aanpassen in zijn herinnering, om beter te laten passen bij het ‘verhaal’ dat het personage over zichzelf wil vertellen. Herinneringen raken vervormd door de tijd, maar ook door degene die ze herinnert zelf, soms opzettelijk.

Pinter zelf vind zulke vragen, over wat er nou echt gebeurd is, “A waste of time” (Mel Gussow, *Conversations with Pinter*, p. 43) en volgens Penelope Prentice in *The Pinter Ethic: The Erotic Aesthetic* (p.184) [Pinter] directs critical attention instead to the play’s more central concern – **What is happening now?** *He points out that what really happened in the past does not really matter in the present:*

“I think it’s terribly difficult to define what happened yesterday.

So much is imagined and that imagining is as same as real.”(Gussow, p.43)

²⁷ Deze herinnering, die zoals Anna zegt misschien niet gebeurd is, is misschien geen herinnering maar een blik in de toekomst. Want naast de herinnering aan de afwijzing van David door Kate (later door Kate in de scène met de aarde verteld) is het tegelijkertijd immers de situatie, min of meer, aan het einde van het stuk. Heden, verleden en toekomstige tijd hebben geen onderlinge hiërarchische positie, net als leugen of waarheid (en wat gebeurd is of niet) overigens. Het één is niet meer of minder waar dan het andere. Of zoals Elin Diamond (gecteerd door Stine) in *Pinter’s Comic Play* (Associated University Press, 1985, p.165) stelt: “In *Old Times* past and present are a matter of linguistic choice, mirroring the characters perceptions and desires.”

Nog twee quotes van Pinter over de verleden en tegenwoordige tijd:

“I think I am more conscious of a kind of ever-present quality of life.” En:

“I certainly feel more and more that the past is not the past, that it never was the past. It’s present.”

Of, zoals de schildpad Oogway in de film *Kung-Fu Panda* (2008) de schrijfster Alice Morse Earle citeert, uit haar boek *Sun Dials and Roses of Yesterday, Garden Delights* (1902) – “Yesterday is history. Tomorrow is a mystery. Today is a gift. That’s why it’s called the present.”

²⁸ In het origineel *the Tate*, maar non-specifiek gemaakt om de locatie niet vast te zetten.

²⁹ In het origineel *London*, maar non-specifiek gemaakt om de locatie niet vast te zetten.

³⁰ Idem.

³¹ Of een andere film.

³² Sicilië, als het exotische oord dat buiten de realiteit van de locatie waar ze zijn staat, heb ik gehandhaafd en niet non-descript gemaakt. Het kan wel, overal Sicilië veranderen door *het eiland*, door *ik ben uit Rome komen vliegen* te veranderen in *ik heb uren in het vliegtuig gezeten*. Maar juist het wél noemen van Sicilië vind ik een mooi contrast. Nu is Sicilië natuurlijk niet meer omgeven met allure zoals het in de jaren zeventig iets meer was (al zou Capri dan een betere keuze geweest zijn, of iets aan de Franse kust, de keuze voor Sicilië ligt dus ook bewust iets buiten de toenmalige beau-monde), überhaupt heeft Italië minder allure dan veertig jaar geleden en reizen naar Italië is al helemaal niet meer voorbehouden aan de bevoorrechte klasse, dus een keuze voor een ander exotisch oord, dat wellicht wat meer geld in zich draagt, of pretendeert, is te verdedigen. Sint Barth, bijvoorbeeld, zoiets. Mijn voorkeur gaat toch uit naar Sicilië.

³³ Oud woord, dat mistig of nevelig betekent, maar vaak verward wordt met bezoedeld, dat morsig of vuilig betekent. Zo vaak verward dat het ook vaak voor hetzelfde gebruikt wordt.

³⁴ "This speech can be seen as his chance to put Kate in her place, as he sees it, or it could be viewed as his invitation to sexually share Kate with Anna's husband. Either way it is his attempt to control or possess Kate." (Stine, p.27)

³⁵ De eerste duidelijk aanwijsbare leugen, het punt waarop alle beweringen die eerder zijn gemaakt en die zullen volgen in twijfel getrokken kunnen worden.

³⁶ Sommige Engelse namen uit het origineel heb ik iets aangepast zodat ze minder exotisch klinken voor een Nederlands oor. Maar McCabe, de Ierse naam, de enige achternaam, alsof er iets meer dan enkel een persoon wordt aangeduid, sowieso een fremdkörper in alle namen die ze noemen, heb ik gehandhaafd.

³⁷ "Pinter's style of writing changes slightly in Act II. His descriptions become more vividly alluring. His words become sensual. The opening of the act finds Deeley and Anna in Kate's and Deeley's bedroom. Pinter uses this setting to develop an act that is filled with sexual symbolism. Deeley starts off the scene by explaining to Anna about the beds and how they can be moved to many different positions. Perhaps Deeley uses this explanation to symbolize different sexual positions as a covert come-on to Anna." (Stine, p.28)

³⁸ In het origineel *The Wayfarers*. De kroeg kan natuurlijk ook een naam krijgen, een minder Britse naam, maar juist het onbenoemde vind ik mooi.

³⁹ In het origineel *just off the Brompton Road*.

⁴⁰ In het origineel *Westbourne Grove*.

⁴¹ In het origineel *China*, maar dat lokt tegenwoordig toch minder heftige discussies uit dan het Midden-Oosten. Zeker in de jaren nul; de tijd waar hun verleden zich afspeelt.

⁴² In het origineel: *London*.

⁴³ Gekke taalfout. In het origineel *Am you attending*, dus bewuste taalfout. De optie 'is u van plan' kan natuurlijk ook, maar is in zekere zin geen taalfout, en die heeft Pinter hier wel geschreven.